

UDK 305:82.0:165.194

Igor Žunkovič

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

igorzunkovic@gmail.com

REPREZENTACIJA SPOLA PRI PREJEMNIKIH NAGRADE KRESNIK¹⁰

Študija išče in analizira lastnosti glavnih literarnih oseb z uporabo kvantitativne metode, povzete po referenčni raziskavi Jonathana Gottschalla, objavljeni v knjigi *Literature, Science, and the New Humanities*. Metodo prilagajamo glede na zahteve korpusa, ki je izbran na od raziskovalcev neodvisen način. Namen raziskave je ugotoviti, kakšne so literarne osebe v izbranem korpusu glede na njihov spol in s spolom povezane lastnosti. Sekundarni namen raziskave je primerjava z rezultati Gottschallove raziskave in preverjanje njegovih sklepov o ustreznosti evolucijsko-teoretskih in feminističnih tez o vzrokih za morebitne različne reprezentacije spolov v obravnavanih literarnih delih in literaturi nasploh. Nazadnje ugotovitve postavimo v kontekst dosedanjih raziskav spola v slovenskem pripovedništvu.

Ključne besede: kresnik, študije spola, kvantitativne študije, feminizem, teorija evolucije

The present study analyzes features of the main literary characters, drawing on the referential study of gender properties of literary characters by Jonathan Gottschall in his *Literature, Science, and a New Humanities*. The referential methodological layout has been adapted to the needs of the analysis of modern prose vis-à-vis Gottschall's traditional tales. The goal of the study is to explicate the gender and gender-related properties of literary characters in the selected population of modern Slovene novels. The secondary goal is a comparison with Gottschall's results and a critical review of his conclusions on the appropriateness of feminist and evolutionary views and on the causes of potentially differing representations of genders in literature. Last but not least, the author compares the results and methodology of the present study with other gender-related studies of literary characters in contemporary Slovene novels.

Keywords: Kresnik Award, gender studies, quantitative studies, feminism, theory of evolution

0 uvod

Študija se metodološko naslanja na raziskavo spola v ljudskih pripovedih, ki jo je izvedel Jonathan Gottschall in jo povzema v knjigi *Literature, Science, and the New*

¹⁰ Raziskavo smo izvedli v okviru drugostopenjskega bolonjskega študija primerjalne književnosti. Študentje in študentke so sodelovali v celotnem procesu nastajanja raziskave, in sicer od prilagoditve metode do interpretacije rezultatov, saj je bil to namen vaj, v sklopu katerih smo raziskavo opravili, hkrati pa je naratološka kompleksnost sodobnih romanov v primerjavi z relativno preprostostjo tradicionalnih pripovedk zahtevala izkušenejše bralce in bralke, ki poznajo osnove literarne teorije in naratologije. Navedeni po abecednem vrstnem redu so to: Nadja Babič, Eva Bizjan, Sandra Erpe, Katarina Ferk, Sabina Furar, Anita Fideršek, Amadeja Iskra, Iztok Jereb, Nika Jurman, Katja Kožuh, Nina Kanc, Anja Kapus, Žiga Kosec, Vesna Mlakar, Lara Paukovič, Eva Semič, Janž Snoj, Polona Stergar, Maruša Vidrih in Zarja Vršič.

Humanities. Gottschallov namen je preveriti trditve feministične literarne vede¹¹ in evolucijska predvidevanja¹² o funkcijah in načinih reprezentacije literarnih oseb moškega in ženskega spola, in sicer na obsežnem korpusu ljudskih pripovedi z vsega sveta. Pričujoča raziskava skoraj v celoti ponavlja Gottschallovo metodo, a jo tudi preoblikuje in dopolnjuje skladno s potrebami izbranega korpusa ter predlogi izboljšav, ki jih poda že Gottschall sam.

Primarni cilj raziskave je pridobiti podatke o spolu, videzu, izbranih vrednotah in ciljih obravnavanih literarnih oseb¹³ (protagonistih, protagonistkah, antagonistih in antagonisticah). Sekundarni cilj raziskave je primerjava z rezultati Gottschallove študije in kritični pretres njegovih sklepov. Kvantitativno raziskavo umestimo še v kontekst literarnovednih študij spola v slovenski literaturi.

1 Metodološka zasnova in teoretska izhodišča

Teoretska izhodišča Gottschallove raziskave so teze feministične literarne vede in evolucijske literarne vede oz. literarnega darvinizma. V raziskavi smo izhajali iz Gottschallovih ugotovitev, teze literarnega darvinizma in feministične literarne vede pa smo smiselno vključili v razpravo o pomenu podobnosti in razlik med rezultati obeh raziskav. Izhodiščne teze raziskave so naslednje Gottschallove ugotovitve glede reprezentacije spola v ljudskih pripovedih:

- Protagonistke¹⁴ so večinoma stare do 30 let, le manjši delež (8 %) je starejših od 40 let.
- Protagonistke in protagonisti so običajno opisani kot fizično privlačni. Informacije o videzu protagonistk so podane pogosteje od informacij o videzu protagonistov (51 % zgodb proti 22 % zgodb) in ko so za posamezno protagonistko podane, so podane 50 % pogosteje kot za posameznega protagonista. Verjetnost

¹¹ Da tradicija evropskih pripovedk vsebuje nesorazmerno visoko število pasivnih protagonistk, da je višje število protagonistov znak in dejavnik utrjevanja ženke podrejenosti in družbene drugorzadnosti, da so starejše ženske stigmatizirane kot zlobne itn. (Gottschall 2008: 117–21).

¹² Da ženske za svoje sorodnike skrbijo močnejše od moških, da ženske večji poudarek pri izbiri partnerjev dajejo premoženju in družbenemu statusu potencialnih partnerjev itn. (Gottschall 2008: 93–94).

¹³ Opredelitev ali definicija literarne osebe kot instance, ki je ob odsotnosti večjega števila dogodkov pogosto tisti element »epске strukture«, ki v analizah sodobnih romanov prevzame osrednje mesto (Zupan Sosič 2011: 149–50), je gotovo pomemben dejavnik analize spola. Barbara Jarh Ciglar zato dobršen del teoretske zasnove doktorske disertacije, ki se ukvarja s proučevanjem spola literarnih oseb v sodobnih slovenskih romanih, nameni prav povzemanju in analizi literarnoteoretskih pristopov k literarni osebi, njeni karakterizaciji in načinih njene recepcije. Čeprav pričujoča raziskava zaradi metodoloških zahtev privzema nekoliko problematično (v jedru realistično-materialistično) koncepcijo literarne osebe, je na mestu opozorilo, da je za globlje razumevanje funkcije spola v sodobnem pripovedništvu potrebno upoštevati sodobnejše literarnovedne analize literarne osebe, njene karakterizacije, identitete in spola.

¹⁴ Definicije protagonistov in antagonistov smo zaradi želje po doseganju čim višje stopnje primerljivosti raziskave z referenčno raziskavo prevzeli po Gottschallu. Ker pa Gottschallova delovna definicija v celoti temelji na bralčevi oceni »simpatičnosti« literarnih likov (za katero se zdi, da je posledica funkcije, ki jo neka literarna oseba v zgodbi opravlja), smo sami pri opredelitvi protagonistk in protagonistov dodali še kriterij, da gre za glavno literarno osebo v obravnavanem tekstu.

omenjanja videza protagonistk in pogostnost fizično privlačnih protagonistk je v primerjavi z antagonistkami višja.

- Protagonistke (78 %) in protagonisti (77 %) so običajno neporočeni. Večina neporočenih protagonistov (64 %) in protagonistk (64 %) se v zgodbi poroči. Odstotek neporočenih antagonistk (33 %) in antagonistov (22 %), ki se poročijo, je nižji, a še zmeraj precejšen.
- Protagonistke in protagonisti običajno iščejo primerne partnerja (oboji okrog 50 %), kar jim do konca zgodbe tudi uspe.
- V primerjavi s protagonisti protagonistke večjo težo dajejo prijaznosti potencialnega partnerja, manj pa njegovi fizični privlačnosti, medtem ko za protagoniste velja prav obratno. Niti protagonistke niti protagonisti ne obravnavajo socialnega statusa in bogastva svojih potencialnih partnerjev kot najodločilnejši vrednoti pri svoji izbiri.
- Antagonisti pri svojih partnerkah cenijo privlačen videz, le malo pa premoženje/status (6 %) in prijaznost (2 %). Nasprotno antagonistke najbolj cenijo premoženje/status svojih partnerjev (56 %), le 15 % pa fizično privlačnost in 2 % prijaznost.
- Protagonistke (42 %) skrbi dobrobit njihovih bližnjih, največkrat sorodnikov (69 %). Nasprotno velja za antagoniste (5 %) in antagonistke (13 %). Prav tako protagonistke najizraziteje (91 %) skrbijo za dobrobit ožje družine – partnerjev, otrok, bratov/sester in staršev.
- Protagonistke (51 %) v primerjavi s protagonisti (71 %) redkeje aktivno zasledujejo svoje cilje, še posebno v zunanjem ali fizičnem smislu.
- Protagonistov je več kot protagonistk, in sicer za faktor 3.

2 Vzorec in prilagoditve metodološke zasnove

Zaradi zagotovitve objektivnosti rezultatov študije je avtor izbral skupino romanov, ki je neodvisna od subjektivne volje sodelujočih raziskovalcev. To je petindvajset romanov, ki so do leta 2015 prejeli nagrado kresnik. V raziskavi je poleg avtorja sodelovalo še dvajset raziskovalcev, ki so prebrali in analizirali prav toliko romanov (korpus),¹⁵ pri čemer je bil vsak roman analiziran in kodificiran trikrat, kar pomeni, da je vsak od sodelujočih prebral, analiziral in kodificiral tri romane.

Metodološko zasnovo smo zaradi razlike med naratološko kompleksnostjo tradicionalnih pravljic in sodobnih romanov in tudi zaradi predvidevanja o obstoju razlike med »duševno« globino literarnih oseb v tradicionalnih in sodobnih pripovedih prilagodili na troje načinov.

¹⁵ Korpus sestavljajo naslednji romani: Feri Lainšček: *Namesto koga roža cveti*, Miloš Mikeln: *Veliki voz*, Andrej Hieng: *Čudežni Feliks*, Tone Perčič: *Izganjalec hudiča*, Berta Bojetu: *Ptičja hiša*, Vlado Žabot: *Volčje noči*, Drago Jančar: *Zvenenje v glavi*, Andrej Skubic: *Grenki med*, Drago Jančar: *Katarina, pav in jezuit*, Katarina Marinčič: *Prikrita harmonija*, Lojze Kovačič: *Otroške stvari*, Milan Dekleva: *Zmagoslavje podgan*, Feri Lainšček: *Muriša*, Goran Vojnovič: *Čefurji raus!*, Tadej Golob: *Svinjske nogice*, Drago Jančar: *To noč sem jo videl*, Andrej Skubic: *Koliko si moja*, Goran Vojnovič: *Jugoslavija, moja dežela*, Davorin Lenko: *Telesa v temi*, Andrej Skubic: *Samo pridi domov*.

1. Raziskovalci so bili podrobno seznanjeni s cilji raziskave in z uporabljenimi metodami. Hkrati vsi poznajo osnove literarne teorije in naratologije. Ta odmik od izvorne raziskave je bil potreben, ker je že izbor protagonistov in antagonistov v nekaterih sodobnih romanih lahko tako zahtevna naloga, da ji »naivni« bralci ne bi bili kos. Ta prilagoditev hkrati raziskavo izpostavlja tveganju pristranskosti subjektivnih ocen bralk in bralcev. Da bi rešili to težavo, je bil vsak izmed obravnavanih romanov prebran, analiziran in kodificiran trikrat, pri čemer so sodelujoči dobili izrecno navodilo, da morajo na posamezna vprašanja odgovarjati samostojno. Glavni raziskovalec je nato izločil skrajni oceni. Pri odgovorih, ki ne omogočajo izločitve skrajnih odgovorov (odgovori da ali ne), a se je eden od odgovorov razlikoval od preostalih dveh, je upošteval večinsko oceno. Kadar sta bila za določeno literarno osebo izpolnjena le dva vprašalnika, je podal lastno oceno literarne osebe (izpolnil manjkajoči vprašalnik) in sestavil končno oceno po enakem postopku. Če je bil za neko literarno osebo izpolnjen le en vprašalnik, ta v končnih rezultatih ni bil upoštevan.
2. Prilagodili smo vprašalnik, na katerega so v Gottschalovi raziskavi odgovarjali bralci. Te spremembe poskušajo odpraviti pomanjkljivosti raziskave, ki jih je zaznal že Gottschall sam, in hkrati dodati specifične elemente, ki jih zahteva kompleksnejša naratološka struktura romanov, a ne vplivajo niti na primerljivost rezultatov obeh raziskav niti na zanesljivost rezultatov pričujoče raziskave.
3. Tretji sklop prilagoditev je povezan s formalno naravo izbranega korpusa. Medtem ko je Gottschall ugotavljal vpliv spola urednikov zbirk pravljic na reprezentacijo spola literarnih, so pri sodobnih romanih avtorice in avtorji znani, zato raziskava upošteva njihov spol. Izbrani korpus nam je omogočil ob spolu dobitnikov nagrade in spolu njihovih literarnih oseb dodati še eno plast primerjave, in sicer spolno sestavo komisije, ki je izbrala dobitnike nagrade kresnik.

Podčrtani deli označujejo spremembe glede na izhodiščno študijo, pojasnjene pa so v opombah. Prilagojeni vprašalnik:

- 1) *Ali je avtor:*
a) moški, b) ženska.
- 2) *Ali je literarni lik:*
a) protagonist, b) antagonist.
- 3) *Ali je literarni lik¹⁶:*
a) pripovedovalec, b) eden izmed likov, c) neoseben?¹⁷
- 4) *Katerega spola je lik v pripovedi?*

¹⁶ To vprašanje smo dodali, ker z njim bistveno ne vplivamo na namen študije, hkrati pa pridobimo podatke, ki bi se lahko v primerjalni študiji izkazali za pomembne.

¹⁷ Recimo institucije, sistem, zgodovina, itn.

- a) moškega, b) ženskega, c) drugo¹⁸ d) ni mogoče odgovoriti.
- 5) *Koliko je literarni lik star?*
a) otrok (0–13 let), b) spolno zrel najstnik, c) okoli 20 let, d) okoli 30 let, e) okoli 40 let, f) okoli 50 let, g) 60 let ali več, e) ni mogoče oceniti.
- 6) *Ali je literarni lik na začetku pripovedi poročen oz. v partnerski skupnosti?*
a) da, b) ne
- 6.1) *Če ni, ali se v pripovedi poroči?*
a) da, b) ne
- 6.2) *Je prizadevanje, da bi našel/obdržal partnerja, njegov poglavitni cilj?*
a) da, b) ne
- 6.3) *Ocenite, kako pomembne se mu zdijo naslednje partnerjeve lastnosti:*¹⁹
a) prijaznost (1, 2, 3, 4)²⁰, b) premoženje (1, 2, 3, 4), c) družbeni položaj (1, 2, 3, 4), d) fizična privlačnost (1, 2, 3, 4), e) drugo (1, 2, 3, 4).
- 7) *Kakšen je videz literarnega lika?*
a) oseba je telesno privlačna, b) oseba je telesno neprivlačna, 3) oseba je povprečnega videza, 4) pripoved o tem vsebuje premalo informacij.
Kolikokrat v pripovedi je omenjen videz tega literarnega lika?
- 8) *Kakšen je literarni lik glede na delovanje?*
a) pasiven, b) aktiven, c) oseba je najprej pasivna, potem aktivna, d) oseba je najprej aktivna, potem pasivna²¹, e) ni mogoče odgovoriti.
- 8.1) *Če je oseba aktivna, ocenite, v kolikšni meri je njegova aktivnost:*²²
a) notranja (psihična)²³ (1, 2, 3, 4, 5) b) zunanja (fizična)²⁴ (1, 2, 3, 4, 5).²⁵
- 9) *Kaj je poglavitna motivacija literarnega lika?*
a) pomagati drugim, b) poskrbeti zase.
- 9.1) *Če želi poskrbeti zase, kako pomembni so zanj naslednji cilji?*²⁶
a) preživeti je (1, 2, 3, 4)²⁷, b) prizadevanje, da bi našel ali obdržal partnerja

¹⁸ To možnost smo dodali, da bi lahko zaznali morebitne drugačne opredelitve spola literarne osebe, in sicer v skladu s postfeministično obravnavo spola in tudi z družbeno realnostjo sodobnega sveta.

¹⁹ *Obkrožite eno od števil od 1 do 4, pri čemer pomeni: 1 ni pomembna, 2 ni niti nepomembna niti pomembna, 3 je pomembna, 4 je zelo pomembna. Če o posamezni lastnosti ni nobenih informacij, ne obkrožite ničesar.*

²⁰ Za razliko od izvorne raziskave bralci niso izbrali le ene od navedenih možnosti, temveč so s pomočjo Likertove lestvice ocenili pomembnost vsake od navedenih možnosti, ki so enake kot v izvorni raziskavi.

²¹ Dodani sta bili dve možnosti, da bi natančneje upoštevali naratološko kompleksnost literarnih oseb v sodobnih romanih.

²² *Obkrožite eno od števil od 1 do 5, pri čemer pomeni: 1 nič, 2 malo, 3 srednje, 4 veliko, 5 zelo veliko.*

²³ *Psihično ali notranje aktiven je lik, ki problem rešuje na psihični ravni ali miselno dosega svoje cilje (ima bogato notranje življenje, pretežno se seznanjamo z njegovimi mislimi in osebnostnim razvojem).*

²⁴ *Fizično ali zunanje aktiven je lik, ki problem rešuje fizično ali fizično dosega svoje cilje (lik ima veliko interakcij z zunanjim svetom in le-te so pomembne za napredovanje zgodbe).*

²⁵ Dodatno vprašanje upošteva kompleksnejšo naratološko strukturo sodobnih romanov tako, da se bralci opredeljujejo tudi glede stopnje notranje ali zunanje aktivnosti literarnih oseb. Predvidevanje, ki sledi Gotschallovim ugotovitvam, je, da bodo ženski liki notranje aktivnejši od moških.

²⁶ *Obkrožite eno od števil od 1 do 4, pri čemer pomeni: 1 ni pomemben, 2 ni niti nepomemben niti pomemben, 3 je pomemben, 4 je zelo pomemben. Če o posameznem cilju ni nobenih informacij, ne obkrožite ničesar.*

²⁷ Dodana je Likertova lestvica, medtem ko posamezni navedeni cilji ostajajo enaki kot v izvorni raziskavi.

- (1, 2, 3, 4), c) pridobitev premoženja (1, 2, 3, 4), d) prizadevanje za slavo ali višji družbeni status (1, 2, 3, 4), e) oseba ima drugačne cilje:
- 9.2) Če želi pomagati drugim, ocenite, komu namenja koliko pozornosti?²⁸
 a) članom družine, (1, 2, 3, 4, 5)²⁹ b) prijateljem, (1, 2, 3, 4, 5) c) članom širše skupnosti, (1, 2, 3, 4, 5) d) drugo.
- 9.3) Če največ pozornosti posveča družini, komu od njenih članov se najbolj trudi pomagati?
 a) bratu in/ali sestri, b) sinu in/ali hčerki, c) partnerju, d) staršem, e) nečaku in/ali nečakinji, f) teti in/ali stricu, g) bratrancu in/ali sestrični, h) babici in/ali dedku, i) članom družine npr. polbrat in/ali polsestra, zet in/ali snaha ipd., j) družini kot celoti.

Skupno so raziskovalci izpolnili 110 vprašalnikov. Od tega so v osmih od dvajsetih romanov protagoniste in antagoniste označili enako. Devetkrat eden od treh bralcev določenega protagonistu ni označil, v zvezi z antagonistom je bilo osem takšnih primerov (v štirih primerih oboje). Upoštevani so bili tisti literarni liki, za katere sta bila izpolnjena vsaj dva vprašalnika, ostale smo iz končnih rezultatov izločili. Neupoštevanih je bilo 12 vprašalnikov (10,9 %). Od 35 upoštevanih instanc (protagonistov, protagonistk, antagonistov in antagonistk) je bilo 7 (20 %) takšnih, za katere je glavni raziskovalec izpolnil dodatne vprašalnike, kar znaša 6,7 % vseh upoštevanih vprašalnikov.

3 Rezultati

Najprej je mogoče ugotoviti, da je sestava komisije, ki izbira prejemnika nagrade kresnik, od leta 1995 dalje spolno uravnotežena, kar pomeni, da med očitno razliko v številu prejemnic in prejemnikov, nominirank in nominirancev ter številom članic in članov komisije ni statistično opaznega ustrežanja. Kljub temu je število nominirancev (163) in prejemnikov (23) nagrade kresnik mnogo višje od števila nominirank (22) in prejemnic (2). Nagrado je torej prejelo 9,1 % nominirank in 14,1 % nominirancev. V raziskavo smo zajeli 20 romanov (80 % prejemnikov in prejemnic), pri čemer je bilo avtorjev 18 (90 %), avtorici pa sta bili 2 (10 %).

V dvajsetih romanih smo našli 18 protagonistov, 9 protagonistk, 5 antagonistov, 2 antagonistki in 1 neosebno antagonistično instanco. Pri tem so bile vse protagonistke in antagonistke literarne osebe, med protagonisti pa je bilo 11 pripovedovalcev in 7 literarnih oseb, ki niso bile hkrati tudi pripovedovalci, medtem ko je bil eden izmed antagonistov hkrati pripovedovalec in tudi literarna oseba v pripovedovanju drugih pripovedovalcev, saj je roman vseboval več prvoosebni pripovedovalcev. Moški liki so številčnejši za faktor 3 (protagonisti) oz. 2,5 (antagonisti).

89 % protagonistk je mlajših od 40 let, takšnih protagonistov pa je 68,75 %. 60 % antagonistov je starih 50 ali več let, ena od antagonistk je najstnica, druga pa ima okoli

²⁸ Obkrožite eno od števil od 1 do 5, pri čemer pomeni: 1 nič, 2 malo, 3 srednje, 4 veliko, 5 zelo veliko.

²⁹ Dodana je Likertova lestvica, medtem ko navedene kategorije ostajajo enake kot v izvorni raziskavi.

40 let. Zaradi prenizkega števila označenih antagonistk je sklepanje o značilnostih starostne strukture antagonistk nemogoče. Enako velja za vse značilnosti antagonistk, ki smo jih preučevali, vendar jih je potrebno upoštevati v primerjavi z moškimi liki.

Protagonistke so opisane kot privlačne (78 %) in povprečne (22 %), protagonisti so v manjši meri opisani kot privlačni (20 %), običajno so povprečnega videza (70 %), 10 % pa je neprivlačnih. O 45 % protagonistov v tej kategoriji ni bilo pridobljenih podatkov. Antagonisti so enako pogosto opisani kot privlačni in povprečnega videza (40 %), za enega (20 %) pa ni podatkov. Obe antagonistki sta opisani kot privlačni. Omemb videza ženskih likov je povprečno trikrat toliko kot moških.

Protagonistke in protagonisti so običajno neporočeni (67 %), vendar se protagonistke pogosteje poročijo v pripovedi (56 % proti 22 % protagonistov). Prav tako je poroka pomemben cilj 44 % protagonistk in 33 % protagonistov. Antagonisti in antagonistke si ne prizadevajo, da bi našli partnerja.

Protagonistke nekoliko večjo težo dajejo prijaznosti potencialnih partnerjev (3,2 proti 2,6 na lestvici od 1 do 4) protagonisti pa fizični privlačnosti partnerk (3,5 proti 2,7), čeprav sta obojima ti lastnosti vendarle pomembnejši od statusa in premoženja. Antagonisti v primerjavi s protagonistami in protagonistkami nekoliko večji poudarek dajejo družbenemu statusu (3 proti 1,3 in 2,5) partnerjev.

Opazna je razlika med težo, ki jo protagonistke in protagonisti dajejo družbenemu statusu (2,5 proti 1,3), ni pa tudi občutnejše razlike v teži, ki jo ima pri izbiri partnerjev premoženje (2,1 proti 2,5).

Antagonistke in antagonisti niso pripravljene pomagati drugim. Protagonistke pogosteje pomagajo drugim, saj je bilo takšnih kar 67 % v primerjavi s 17 % protagonistov.

Protagonistke in protagonisti, ki pomagajo drugim, približno v enaki meri skrbijo za svoje najbližje (družino in prijatelje), nekoliko manj pa za skupnost kot celoto. Hkrati (morda tudi zaradi nizkega števila za pomoč drugim pripravljenih protagonistov) je porazdeljenost skrbi protagonistk višja, čeprav se je pokazalo, da tako protagonistke kot protagonisti najpogosteje skrbijo za bližnje družinske člane (otroke, partnerje, starše), redkeje pa za bolj oddaljeno sorodstvo (bratrance) ali družino kot celoto.

Med protagonistkami in protagonisti ni bistvene razlike glede aktivnosti, je pa opaziti, da je odstotek pasivnih antagonistov (60 %) in antagonistk (obe antagonistki) višji. Razlika med notranjo in zunanjo aktivnostjo je v prid slednje nekoliko višja pri antagonistkah in antagonistih, pri čemer je bila pri vseh kategorijah literarnih oseb zunanja aktivnost izraziteje izražena.

4 Primerjava rezultatov

Na najsplošnejši ravni se naši rezultati glede številčnosti moških in ženskih literarnih oseb ter njihove starosti bistveno ne razlikujejo od rezultatov Gottschallove raziskave. V povprečju so protagonistke in protagonisti mlajši od antagonistk in antagonistov. Gottschall razliko v starosti protagonistov in antagonistov pojasnjuje kot posledico dejstva, da ljudje s starostjo pridobimo določeno količino premoženja in višji družbeni status in smo zato manj pripravljeni na spremembe, saj se nam v družbi ni več potrebno uveljavljati in smo bolj pripravljeni braniti svoj položaj nasproti mlajšim, ki se šele uveljavljajo. Do te razlage se na tem mestu ne opredeljujemo;³⁰ opazimo pa lahko, da, ker se naši rezultati bistveno ne razlikujejo od Gottschallovih, spol očitno ni odločujoči dejavnik izbire starosti protagonistov in protagonistk. Ker je tudi naša raziskava pokazala razliko med povprečno starostjo protagonistov in antagonistov, lahko sklepamo podobno kot Gottschall, da je treba vzroke povprečno višje starosti antagonističnih likov iskati v širših naratoloških dejavnikih, ki so, ker se razmerja med ljudskimi pripovedmi in našim korpusom romanov niso bistveno spremenila, najbrž občečloveške lastnosti oz. univerzalije.

Zanimivo je, da se Gottschalova ugotovitev, da so protagonistke in protagonisti ljudskih pripovedi v enaki meri opisani kot fizično privlačni, v naših sodobnih romanih ni potrdila. Protagonistke so bile prevladujoče opisane kot privlačne, vendar enako ne velja za protagoniste, ki so bili prevladujoče označeni kot povprečnega videza. Prav tako se ni potrdilo predvidevanje, da so antagonistke povprečno manj privlačne od protagonistk, čeprav je ugotovitev zaradi nizkega števila antagonistk nemogoče posplošiti. Zanimivejši je podatek, da so informacije o videzu protagonistk tudi v našem primeru podane za višji odstotek vseh obravnavanih protagonistk (100 % proti 55 % protagonistov) in da je številčnost omemb videza protagonistk v primerjavi s protagonisti višja za faktor 3, kar velja tudi za antagoniste in antagonistke. Stereotip, ki ga potrjuje Gottschallova študija, o mladih in lepih protagonistih in protagonistkah ter starih in grdih antagonistkah in antagonistih, se ni povsem potrdil. Vendar je pogostnost informacij o videzu ženskih likov in tudi številčnost omenjanja njihovega videza v primerih, ko so informacije o videzu podane, višja – zdi se torej, da je videz v zvezi z ženskimi liki tudi pri našem vzorcu pomembnejši kot v zvezi z moškimi.

Gottschallovi rezultati kažejo, da so protagonistke in protagonisti na začetku zgodbe običajno neporočeni (oz. niso v partnerski skupnosti) in enako kažejo tudi rezultati naše raziskave, čeprav je odstotek neporočenih protagonistk in protagonistov v našem primeru nekoliko nižji. A če se v Gottschallovem korpusu neporočene protagonistke in protagonisti v zgodbi običajno poročijo (64 %), pri kresnikovih nagrajencih obstaja precejšnja razlika med spoloma. Poroči se dve tretjini protagonistk, ki poprej niso

³⁰ Čeprav smo v vprašanju po ciljih obravnavanih likov, in sicer pod rubriko »drugo«, ugotovili, da sta oba dodana cilja v zvezi z antagonisti in antagonistkami povezana z ohranjanjem ustaljenih družbenih razmerij (»maščevanje« in »ohraniti tradicijo«), vsi trije dodani cilji pri protagonistih pa so povezani s potrebo po izražanju lastnega, osebnega pogleda na svet (»pisati o propadanju sveta«, »povedati zgodbo«, razkriti skrivnost«), kar potrjuje Gottschallove sklepanje.

bile poročene (in tudi ena, ki je bila poročena že na začetku zgodbe), medtem ko se v zgodbi poroči le slaba tretjina na začetku zgodbe samskih protagonistov. Podobno velja za antagonistke in antagonistke, saj se jih v Gottschallovem korpusu poroči nekaj več kot tretjina, v našem pa se poroči tretjina antagonistov (to pomeni enega od treh samskih antagonistov) in nobena od obeh antagonistk. Zaznali smo razliko med pogostnostjo poroke ženskih in moških likov, ki je Gottschall ni zaznal, pri čemer se v našem korpusu ženske poročijo enako pogosto kot pri Gottschallu, moški pa dvakrat redkeje, kar je povsem skladno s tem, da je poroka pomemben cilj tretjine protagonistov in skoraj polovice protagonistk, medtem ko je pri Gottschallu odstotek pri protagonistkah in protagonistih enak (50 %).

Glede na navedeno lahko sklepamo, da je poroka tudi v našem korpusu pomemben cilj, ki pa je nekoliko važnejši za ženske kot za moške. Razlika med našimi in Gottschallovimi rezultati je morda posledica tega, da je med prejemniki kresnikove nagrade manj ljubezenskih romanov, medtem ko je v ljudskih pripovedih ljubezenska tematika pogostejša. Za razpravo o reprezentaciji spola pri kresnikovih nagrajencih je pomembno, da se ženske poročijo enako pogosto kot v ljudskih pripovedih, moški pa dvakrat redkeje, in da je to, da najdejo partnerja, za ženske tudi pogosteje pomembnejši cilj kot za moške.

Med osebnostnimi lastnostmi njihovih potencialnih partnerjev protagonistke tudi v našem korpusu nekoliko večjo težo dajejo njihovi prijaznosti, nekoliko manjšo fizični privlačnosti, znatno manjšo pa družbenemu statusu in premoženju, medtem ko protagonisti večjo težo namenjajo fizični privlačnosti svojih potencialnih partnerk, nekoliko manjšo njihovi prijaznosti, najmanjšo pa družbenemu statusu in premoženju. Rezultati za protagonistke in protagoniste so torej enaki kot pri Gottschallu, čeprav naši podatki kažejo relativno višjo stopnjo pomembnosti družbenega statusa in premoženja potencialnih partnerjev protagonistk v primerjavi s potencialnimi partnerkami protagonistov, česar Gottschall ni zaznal. Tudi v zvezi z antagonistami se je izhodiščno pričakovanje, da bodo največjo težo namenili fizični privlačnosti potencialnih partnerk, potrdilo, medtem ko se pričakovanje, da bodo antagonistke nekoliko večjo težo namenjale premoženju in družbenemu statusu svojih partnerjev, ni potrdilo.

Ker smo za merjenje pomembnosti izbranih osebnostnih lastnosti potencialnih partnerjev uporabili Likertovo lestvico,³¹ so naši rezultati v primerjavi z Gottschallovimi nekoliko natančnejši, saj zaznajo in upoštevajo stopnjo pomembnosti vsake od izbranih lastnosti partnerjev. Pokazalo se je, da med protagonistkami in protagonisti na eni strani in antagonistkami in antagonistami na drugi strani razlika ni tako izrazita (čeprav obstaja) kot razlika v teži, ki jo izbranim lastnostim namenjajo ženski in

³¹ Vprašanje je oblikovano tako, da je »razdalja« med ponujenimi odgovori enaka (uravnoteženost). Prav tako ponuja enako število pozitivnih in negativnih označb (simetričnost). Gottschallova študija sicer omenja iste osebnostne lastnosti literarnih oseb, vendar je njegov vprašalnik bralcem omogočal le izbiro ene, najbolj izražene. Nasprotno uporaba Likertove lestvice omogoča oceno pomembnosti vsake od navedenih osebnostnih lastnosti, smotrna pa se zdi tudi, ker je bralčeva ocena osebnostnih lastnosti in njihovega pomena nujno subjektivna.

moški liki, pri čemer je pomembno zlasti, da je za ženske najpomembnejša lastnost njihovih partnerjev prijaznost, za moške pa fizična privlačnost.

Vse antagonistke in antagonisti so primarno skrbeli le zase, medtem ko so protagonisti in protagonistke skrbeli tudi za druge. A zaznali smo bistveno razliko v odstotku protagonistov (17 %) in protagonistk (50 %), ki skrbijo tudi za druge, nasprotno pa je sebičnih protagonistov 89 % in protagonistk 50 %, pri čemer dobrih 5 % protagonistov in 33 % protagonistk skrbi tako zase kot za druge. Pri ženskah (in protagonistih obeh spolov) smo torej zaznali višjo stopnjo altruizma v primerjavi z moškimi (in antagonistami obeh spolov).

Nismo zaznali bistvene razlike v usmerjenosti altruizma pri moških in ženskih likih. Pri obojih je izrazito usmerjen proti bližnjim sorodnikom (partnerjem, sinom/hčerkam, bratom/sestram, staršem) v primerjavi z daljnimi sorodniki (nečaki, tete/strici, bratranci/sestrične itn.) in družino kot celoto. Ti rezultati so v večji meri skladni z Gottschallovimi, kar najbrž pomeni, da je altruizem, ko je prisoten, enako prevladujoče usmerjen k skrbi za najbližje in neodvisen od spola.

Za vse »sebične«protagoniste in protagonistke se je izkazalo, da večjo težo namenajo preživetju in iskanju partnerjev, manjšo pa družbenemu statusu in premoženju, medtem ko sta pri antagonistih in obeh antagonistkah premoženje in družbeni status nekoliko pomembnejša kot pri protagonistih in protagonistkah. Med protagonistkami in protagonisti smo zaznali absolutno razliko v pomembnosti posameznih vrednot, čeprav je edina razlika relativnih razmerij med posameznimi vrednotami pri protagonistkah in protagonistih ta, da je za protagonistke nekoliko pomembnejši cilj najti partnerja, za protagoniste pa preživetje (enak vzorec se pojavi, če primerjamo ženske in moške like nasploh), kar je povsem skladno s tem, kako vrednotijo lastnosti svojih potencialnih partnerjev.

Gottschall je v svojem korpusu zaznal razliko med aktivnostjo protagonistk in protagonistov, sami pa te razlike nismo zaznali. A potrebno je dodati, da je odstotek pasivnih antagonistov (60 %) in antagonistk (100 %) v primerjavi s protagonistkami (11 %) in protagonisti (11 %) znatno višji, pri čemer smo ob zunanji ali fizični aktivnosti literarnih likov upoštevali še notranjo ali psihično aktivnost. Glede na teoretska izhodišča bi pričakovali, da bodo ženske bolj notranje aktivne in moški bolj zunanje aktivni, vendar se to pričakovanje ni potrdilo, saj so bili oboji nekoliko bolj zunanje aktivni. Pri antagonistih in antagonistkah je razlika med notranjo in zunanjo aktivnostjo v prid slednje znatno višja kot pri protagonistih in protagonistkah.

5 Razprava

Na ravni statistične analize se je izkazalo, da je bilo število antagonistk premajhno, saj sta bili označeni le dve. Čeprav pomenita 5,9 % obravnavanih literarnih likov, njuno število ne omogoča izvedbe ustrezne statistične analize ciljnih lastnosti (spola, videza, ciljev). Nekoliko zanesljivejši so rezultati za antagoniste, ki jih je 14,7 % oz. 5,

še bolj pa za protagonistke (26,5 % oz. 9) in protagoniste (52,9 % oz. 18). Tudi število kresnikovih nagrajencev je v primerjavi z obsegom korpusa Gottschallove raziskave znatno nižje, zlasti če upoštevamo, da je število sodobnih romanov nasploh bistveno višje od korpusa ljudskih pripovedi. Rezultatov pričujoče študije torej ni mogoče posplošiti na širši korpus sodobnih slovenskih romanov ali sodobnih romanov nasploh, so pa veljavni za prejemnike nagrade kresnik.

Prav tako zaradi premajhnega števila romanov, ki so jih napisale ženske, ne moremo sklepati o značilnostih in morebitnih razlikah med »moškim« ali »ženskim« načinom reprezentacije spola.³² Če bi z enako metodo želeli preveriti to razmerje, bi morali upoštevane romane izbrati tako, da bi bilo njihovo število glede na avtorstvo spolno uravnoteženo.³³

Kljub navedenemu bi glede tistih lastnosti literarnih likov, ki naj bi bile občečloveške in vpisane v biološko zasnovano človeških bitij ter zato prirojene, naše ugotovitve ne smele odstopati od Gottschallovih, kar pa še ne pomeni, da so vse lastnosti, pri katerih nismo zaznali razlike med našim in Gottschallovim korpusom, takšne.

Že v primerjalnem delu smo poudarili, da relativne razlike med povprečno starostjo protagonistk in protagonistov v primerjavi z antagonisti in antagonistkami najverjetneje niso odvisne od spola, in sicer ne glede na to, kako spol opredelimo (biološki, družbeni, psihološki spol). Zanimivo je tudi, da le enega protagonista in eno protagonistko spremljamo skozi več desetletij, vse ostale pa skozi krajša časovna obdobja.

Tudi partnerski status – da protagonisti in protagonistke na začetku zgodbe običajno niso poročeni – najbrž ni odvisen od spola, medtem ko smo zaznali zanimiv odklon od Gottschallovih rezultatov v segmentu številčnosti porok protagonistk in protagonistov v zgodbi, ki je premo sorazmeren z razliko med protagonistkami in protagonisti glede vprašanja, ali je poroka (najti partnerja) pomemben cilj literarne osebe. Protagonisti se redkeje poročajo in najti partnerja je redkeje poglobitveni cilj njihovega ravnanja. V tem primeru vpliva spola ni mogoče povsem izključiti, vendar lahko gre tudi za posledico absolutne razlike v številu protagonistov in protagonistk, morda pa gre celo za posledico žanrskega sinkretizma, ki je prisoten v mnogih romanih, kar pomeni, da so razlogi za obstoj te razlike lahko tudi povsem naratološki.

Podobno bi lahko sklepali o vzrokih za razliko med našo in Gottschallovo študijo glede videza obravnavanih literarnih oseb. Vsaj predvidevanje o morebitni vzročni

³² Da obstaja določena razlika, ugotavlja Alojzija Zupan Sosič, ki za žanrsko sinkretično kriminalno ugotavlja obrnjenost spolnih vlog (2005: 105). Podobno ugotavlja tudi Miran Hladnik (2009a: 67), ki uporablja kvantitativno metodo merjenja pojavnosti določenih besed za dele telesa, saj opaža razlike med pogostnostjo besed, ki opisujejo telo, pri avtorjih in avtoricah.

³³ Alojzija Zupan Sosič v monografiji *Zavetje zgodbe in razpravi Spolna identiteta in sodobni slovenski roman* romane, ki jih obravnava, izbere po »literarni kvaliteti in očitni metaliterarni odmevnosti«, pri čemer je odstotek avtoric znatno višji kot v pričujoči študiji. Podobno je odstotek avtoric višji pri Barbari Jarh Ciglar, kriteriji njenega izbora pa niso povsem jasni.

zvezi med prirojenimi biološkimi predispozicijami in načinom opisa videza protagonistov se ni potrdilo, medtem ko enake hipoteze glede protagonistk ne moremo ovreči. Toda bilo bi kar se da nenavadno, če bi bil način reprezentacije videza moških literarnih oseb prevladujoče biološko kodificiran, in hkrati enako ne bi veljalo za ženske. Hkrati pa razlika v načinu opisa videza protagonistov med našo in Gottschalovo študijo kaže, da, če je reprezentacija videza literarnih oseb odvisna od nebioloških vidikov spola (družbeni spol – socialni status, izobrazba itn.), mora obstajati bistvena razlika med okoliščinami, ki opredeljujejo družbeni spol v ljudskih pripovedih in tistimi, ki ga opredeljujejo pri kresnikovih nagrajencih. Toda ker smo zaznali ustrežanje med številčnostjo omemb videza protagonistov in antagonistov ter antagonistk in antagonistov, bi morebitne spremembe na ravni družbenega spola med Gottschalovim in našim korpusom, ki bi lahko bile vzrok razlik v opisu videza protagonistov, hkrati morale utemeljiti tudi ta nespremenjeni vidik reprezentacije spola.

Posebej zanimivo je, da smo potrdili teoretsko izhodišče, da protagonistke večjo težo dajejo prijaznosti partnerjev, protagonisti pa fizični privlačnosti partnerk, medtem ko antagonisti bolj poudarjajo njihov družbeni status. Zdi se, da so to vzorci, ki se relativno zanesljivo in stalno pojavljajo tako v ljudskih pripovedih kot pri prejemnikih nagrade kresnik. Da bi bili rezultati zanesljivejši, bi morali korpus obravnavanih romanov izbrati spolno uravnoteženo (to je enako število avtorjev in avtoric), a videti je, da obstaja pomembna razlika v karakterizaciji protagonistov in antagonistov, in sicer ne glede na njihov spol, in tudi, da obstaja razlika med moškimi in ženskimi liki, pri čemer moški bolj poudarjajo fizično privlačnost svojih partnerk, ženski pa prijaznost svojih partnerjev. To še ne potrjuje vpliva biološkega spola na enega izmed elementov karakterizacije literarnih likov, ne moremo pa te možnosti ovreči.

Altruistični vzorci so prej kot od spola literarne osebe odvisni od sorodstvene (čustvene) bližine med osebami. Ujemanje med izkazanim altruizmom v Gottschalovi in naši študiji kaže, da biološki spol najbrž ni neposredno povezan z verjetnostjo altruističnega obnašanja literarnih oseb, bi pa o tem lahko govorili v zvezi z družbenim spolom. Če je namreč tradicionalna podoba družine takšna, da ženska več časa preživi z otroki in ostalimi družinskimi člani (starši), je verjetno, da bo bolj od svojega moškega partnerja (ki več časa preživi na delovnem mestu, s prijatelji, v vojski itn.) pripravljena delovati altruistično prav v razmerju do svojih bližnjih. Težnja protagonistov obeh spolov v primerjavi z antagonisti obeh spolov po osredotočenosti pomoči na bližnje sorodnike razkriva še dvojje morebitnih virov tovrstnega ravnanja: 1) obstaja prirojeno nagnjenje za skrb za bližnje, s katerimi preživimo več časa, in 2) izrazita brezbriznost literarne osebe do njenih bližnjih vzbuja nenaklonjenost bralcev do te literarne osebe.

Hipoteze, da so protagonisti aktivnejši od protagonistk, nismo potrdili, kar kaže na to, da aktivnost najbrž ni spolno določena, ampak da ima na verjetnost aktivnosti neke literarne osebe večji vpliv njena pripovedna³⁴ funkcija oz. mesto, ki ga v pripovedni strukturi zaseda.

³⁴ S teoretskega vidika je razmerje med besedilnimi elementi in funkcijami ter (družbenim) spolom v slovenski literaturi opisala Alenka Koron v *Razvoj naratologije družbenih spolov*.

Gottschallovega sklepa, da obstajajo določene univerzalne lastnosti pripovedi in da si pri njihovi razlagi lahko pomagamo z evolucijsko teorijo (Gottschall 2008: 110–11), nismo povsem ovrgli, saj med rezultati njegove in naše raziskave obstajajo številne vzporednice. Hkrati razlike kažejo, da univerzalije niso le produkt biološke determiniranosti spola, temveč kompleksnejših razmerij med biološkim, družbenim in psihološkim spolom ter tudi širšega procesa gradnje identitete, pri čemer imajo v literaturi svojo vlogo gotovo še strukturne možnosti in značilnosti gradnje pripovedi in karakterizacije literarnih oseb.

Pričujoča raziskava značilnosti literarnih oseb v slovenskih romanih temelji na empirični metodi in od raziskovalca neodvisnem naboru romanov. Načrtno in zavestno ostaja površinska³⁵ v smislu, da zgolj zajema ter interpretira podatke, ne sprašuje pa se po tem, zakaj so takšni v vsakem od obravnavanih romanov. Zbrani podatki so zato lahko vir izvajanja in preverjanja globljih analiz reprezentacije biološkega, družbenega in tudi psihološkega spola.³⁶

Nagrado kresnik sta s sistemskega vidika obravnavala Urška Perenič in Miran Hladnik.³⁷ Za pričujočo raziskavo je ključen njun opis poteka izbora in kriterijev izbora ter vloge žiranta in načina njegovega dela. Zapišeta, da »so druge zunajbesedilne lastnosti, ki jih žirant prav tako ne bi smel upoštevati, nazorska, politična opredeljenost, pripadnost generaciji, spolu, regionalne preference ali osebni interesi oz. averzije« (Perenič in Hladnik 2014: 211). Podatki naše študije vsaj glede vpliva pripadnosti spolu potrjujejo prav tak pristop žirantov, čeprav na njihovi podlagi možnosti posameznih odklonov ni mogoče povsem izločiti.

Za diskusijo o pomenu rezultatov pričujoče raziskave je pomembna Hladnikova analiza etičnih motivov v kmečkih povestih, saj skladno z Gottschallom ugotavlja, da: »so bile pisateljem literarno zanimivejše zle ženske: izrazito slabih ženā je enajst proti eni izrazito dobri ali proti le petim slabim možem« (Hladnik 1990).³⁸

Alojzija Zupan Sosič in Barbara Jarh Ciglar sta analizirali nekatere izmed tukaj obravnavanih romanov (*Čudežni Feliks*, *Grenki med*, *Volčje noči* itn.), zato je bi v

³⁵ Znak tega je tudi upoštevanje zgolj glavnih literarnih oseb. Študija prav tako ne črpa iz stilističnih obravnav reprezentacije spola v literaturi, ki bi lahko bile pomembne zlasti kot dopolnilo k ugotovitvam Gottschallove raziskave.

³⁶ Razlikovanje teh treh vidikov teorije spola povzemamo po Zupan Sosič 2005: 94.

³⁷ Hladnik ugotavlja, da je nominirank zgolj 15 % (Hladnik 2010). Za žanra kmečkih povesti in zgodovinskih romanov ugotavlja, da je delež protagonistk višji od deleža avtoric (Hladnik 2009b: 215), a tudi, da se rast števila avtoric od kmečkih povesti do zgodovinskih romanov ne odraža v enakem porastu števila protagonistk.

³⁸ Pričujoča raziskava se glede zaznane pogostnosti pojavljanja negativnih ženskih likov razlikuje tako od Gottschallove primarne študije kot tudi od Hladnikovih razprav. Ugotovitev, da je za kmečko povest značilno večje število zlih žensk, je mogoče primerjati s podatkom, da je pri kresnikovih nagrajencih število protagonistk mnogo višje od števila antagonistk in da so protagonistke bolj od protagonistov pripravljene pomagati drugim. Dalje bi bilo mogoče njegovo trditev, da je v določeni meri »raba telesnih delov specifična tudi glede na spol avtorja« (Hladnik 2009a: 71), primerjati s tukaj zaznanimi podatki o številčnosti omemb videza ženskih in moških literarnih oseb.

nadaljevanju bilo mogoče primerjati njune študije (zlasti njuno obravnavo s spolom povezanih stereotipov) s splošnimi podatki o videzu, medosebnih razmerjih, spolu, starosti in ciljih literarnih oseb pri kresnikovih nagrajencih.

Pričujoča raziskava tudi pritrjuje teoretskim ugotovitvam Alenke Koron in tudi Alojzije Zupan Sosič o tem, da je ob feminističnih pristopih k spolu potrebno, ko govorimo o reprezentaciji spola v sodobnem pripovedništvu, upoštevati vsaj še posfeministične (Zupan Sosič) in pripovedno-teoretske pristope (Koron).

Za globljo razlago rezultatov naše raziskave je pomembno delo Katje Mihurko Poniž, ki je v obravnavala avtorice (Zofko Kveder, Pavlino Pajk, Luizo Pesjak itn.) in njihove literarne osebe, zlasti knjiga Zapisano z njenim peresom, kjer analizira vlogo kulturnega nacionalizma pri uveljavljanju pisateljic.

6 Sklep

Statistični podatki in njihove interpretacije, ki jih pričujoča raziskava podaja, so z vidika interpretacije posameznih besedil, celo tistih, ki jih raziskava upošteva, lahko problematični. Na tem mestu predstavljeni splošni podatki ne upoštevajo literarnozgodovinske perspektive (morebitnega vpliva starejše tradicije na novejše tekste) in tudi ne družbenega konteksta.

Po drugi strani splošni podatki kažejo, da se nekatera razmerja med reprezentacijami protagonistov, protagonistk, antagonistov in antagonistk v ljudskih pripovedih ohranjajo tudi v sodobnih romanih. Najzanimivejši je morda podatek, da je tudi v obravnavanih sodobnih pripovedih število omemb videza žensk trikrat višje od števila omemb videza moških, in sicer navkljub ugotovitvi, da so protagonistke prav tako aktivne kot protagonisti. Raziskava odpira več vprašanj, kot jih zapira, kar kaže, da je prostora za raziskovanje spola v slovenskem pripovedništvu še dovolj in da je mogoče uporabljeno metodologijo še izboljšati (recimo z uporabo avtorsko-spolno uravnoteženega nabora romanov). Četudi pomiritve med evolucijskim in feminističnim pristopom k spolu na ravni teorije morda res še ni na obzorju, lahko na praktični ravni razjasnimo nekatera dejstva o reprezentaciji spola v sodobnem pripovedništvu in tako pomagamo zavreči vsaj najbolj zgrešene teoretske predpostavke.

VIRI IN LITERATURA

- Jonathan GOTTSCHALL, 2008: *Literature, Science, and a New Humanities*. New York: Palgrave Macmillan.
- Miran HLADNIK, 1990: *Slovenska kmečka povest*. Ljubljana: PD. Na spletu.
- , 2009a: Iz kakšnega testa so slovenski junaki. *Telo v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*. Ur. M. Pezdirc Bartol. Ljubljana: FF. 61–72.
- , 2009b: *Slovenski zgodovinski roman*. Ljubljana: ZIFF.
- , 2010: Nagrada kresnik 2010. *Sodobna slovenska književnost*. Ur. A. Zupan Sosič. Ljubljana: FF. 93–99. Na spletu.

- Barbara JARH CIGLAR, 2014: *Ženska in družba v sodobnem slovenskem romanu: Doktorska disertacija*. Ljubljana: FF.
- Alenka KORON, 2007: Razvoj naratologije družbenih spolov: Spolnoidentitetno oza-veščeni romani v novejši slovenski literaturi. *Primerjalna književnost* 30/2. 53–66.
- Katja MIHURKO PONIŽ, 2014: *Zapisano z njenim peresom*. Nova Gorica: Založba Uni-verze.
- Urška PERENIČ in Miran HLADNIK, 2014: Literarno nagrajevanje na primeru kresnika. *Jezik in slovstvo* 59/2–3. 209–21.
- Alojzija ZUPAN SOSIČ, 2003: *Zavejte zgodbe: Sodobni slovenski roman ob koncu stole-tja*. Ljubljana: LUD Literatura.
- , 2005: Spolna identiteta in sodobni slovenski roman. *Primerjalna književnost* 28/2. 93–113.
- , 2011: *Na pomolu sodobnosti ali O književnosti in romanu*. Maribor: Litera.

SUMMARY

The primary goal of the paper is to present the data on gender and appearance of litera-ry characters (protagonists, antagonists) in 20 contemporary Slovene novels. The secondary objective is a comparison with the data obtained by a reference study and a critical examination of its assumptions. Finally, we evaluate the results of the present study in the context of other gender studies in Slovene novels.

The empirical data points towards the following conclusions:

1. 89 % of female and 68.75 % of male protagonists are under the age of 40. 60 % of male antagonists are 50 years old or older, while one of the female antagonists is a teenager and the other is about 40 years old.
2. Female protagonists are described as attractive (78 %) and of average appearance (22 %), while male protagonists were to a lesser degree described as attractive (20 %); they usually have average appearance (70 %), and 10 % of them are unattractive. For 45 % of the protagonists, data has not been obtained. The antagonists are equally often described as attractive and of average appearance (40 %). Both female antagonists are described as attractive. The appearance of female characters is on average mentioned three times more often than of male characters.
3. Both male and female protagonists are at the beginning of the story usually unmarried (67 %), but female protagonist marry more often than male (56 % against 22 %). To marry is also an important objective of 44 % of female and 33 % of male protagonists. Antagonists of both genders do not seek to find a partner.
4. Female protagonists place a slightly greater weight on friendliness of their potenti-al husbands, while male protagonists value physical attractiveness of their potential wives. Both male and female antagonists place a somewhat greater emphasis on the social status of their partners.

5. The antagonists are less willing to help others. The data also shows that female protagonists are more inclined towards altruistic behavior (67 % compared to 17 % of male protagonists).
6. Altruistic male and female protagonists care more about their close relatives (brothers, sisters, etc.) than about the community as a whole.
7. There are no significant differences between male and female protagonists regarding their activity, but it has been observed that the percentage of passive antagonists is somewhat higher.

This data could (from a historical or a philosophical perspective) be seen as problematic, because it is general and imprecise, especially if one is concerned with the “meaning” of a particular novel. It is therefore particularly important to emphasize that this study presents general information and does not take into account the historical or social contexts of the analyzed novels.

On the other hand, the overall evidence suggests that certain aspects of representations of male and female characters in folktales are preserved even in contemporary novels (e.g., the differences in relative ages of protagonists compared to antagonists or the differences in the frequency of male vs. female protagonists). Perhaps most interesting is the fact that in contemporary novels (even though the analyzed sample was relatively small), the appearance of the female literary characters is mentioned three times more often than of the male ones (the same as in folktales), despite the fact that the female protagonists in the studied set of characters were at least as active as the male protagonists.

The study also showed that the methodology could be further improved, e.g., by the use of a gender-balanced sample of novels. And even if we are still far from a theoretical reconciliation between the evolutionary and the feminist approaches to gender, the use of empirical methodology allows us to clarify at least the most mistaken statements on both sides.